

ПУБЛІЦИСТИЧНА ТА РЕДАКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСИПА МАКОВЕЯ

Миронюк В. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Осип Маковей – автор статей, фейлетонів, рецензій та літературно-критичних нарисів, систематичних оглядів культурно-громадського й літературно-мистецького життя України. Важливе значення мали його поетичні збірки *«Поезії»* (1895), *«Подорож до Києва»* (1897), *«Ревун»* (1910). Талант письменника виявився в прозових творах, зокрема, *«Залісся»* (1897) і *«Ярошенко»* (1905), збірках *«Наші знайомі»* (1901), *«Оповідання»*, *«Кроваве поле»* (1921), *«Примруженим оком»* (1923), працях з етнографії – *«Рекрут»*, *«Звичаї, обряди і повір'я святочні в місті Яворові»*, мовознавства – *«Три галицькі граматики»*, історії – *«Матеріали до історії Буковинської Русі»* тощо. Систематичні огляди культурно-громадського і літературно-мистецького життя з'являлися в журналах *«Зеркало»*, *«Літературно-науковий вісник»*, газетах *«Буковина»*, *«Руслан»*, альманахах, збірниках, календарях тощо.

Редакторська, публіцистична й дослідницька праця Осипа Маковея мала чимало особливостей, але разом з тим була важливою складовою частиною розвитку загальноукраїнського видавничого процесу. Її позитивно оцінювали Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Марко Черемшина, Ф. Погребенник, О. Засенко, В. Лесин, М. Мединська-Ковальчук тощо. Водночас, попри достатню широковекторний та розмаїтий спектр літературно-критичних рефлексій, питання літературно-дослідницької та редакторської діяльності Осипа Маковея залишаються ще на периферії наукових пошуків.

Метою розвідки є дослідження міжособистісних та творчих взаємин Осипа Маковея і Марка Черемшини через епістолярну спадщину.

Характеризуючи редакторську, літературно-критичну, літературно-дослідницьку діяльність Осипа Маковея, яка відіграла значну роль у розвитку літературного процесу та загальноукраїнського видавничого процесу кінця XIX – початку XX ст., його з впевненістю можна назвати одним із творців української модерної нації, її духовності. Ідея самостійної української державності, згідно переконань митця,

не суперечила національним інтересам інших народів, навпаки, сприяла їх забезпеченню. У світогляді українських діячів, що виступали на сторінках «Буковини», зокрема, Марка Черемшини, Леся Мартовича, Ольги Кобилянської та інших важливою також була національна ідея, яка розглядалася як ідея буття українського народу, визначальний чинник його ментальності, критерій моральних та політичних позицій людини.

Творчість Осипа Маковея відіграла велику роль в об'єднанні суспільно-літературних сил Галичини, Буковини, Закарпаття, у розвитку літератури на українських теренах. Важливим естетичним кодексом для Осипа Маковея було життя. Ще в юнацькі роки у своєму щоденнику записав, що мусить працювати і жити для народу. Цього принципу дотримувався сам, у таких естетичних переконаннях виховував і молодих письменників. Подібно до своїх сучасників і побратимів – Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Осип Маковей умів стисло й сильно зображувати спостережені в житті явища. В основу багатьох творів він поклав дійсні або цілком правдоподібні факти й події і змалював їх у такому освітленні, що, зрештою, надав їм бажаного художньо-узагальненого характеру, значного суспільно-політичного звучання. Зразком такого твору є образок «Поза правом» (1908), у якому автор представив звичайну за тодішніх умов історію розорення селянина-бідняка, перетворивши її в гостру політичну сатиру, спрямовану проти австро-угорських законів.

Маковей-редактор (ідучи за прикладом І. Я. Франка), турбувався про молодих письменників і допоміг увійти в літературу Маркові Черемшині, О. Ю. Кобилянській, С. М. Ковалеву, Т. Г. Бордуляку, Є. І. Ярошинській та іншим авторам, твори яких друкував на сторінках «Буковини». Редактором її Осип Маковей працював упродовж 1895 – 1897 рр. Відомо, що тут же було опубліковано чимало творів Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Марка Вовчка, Юрія Федьковича та ряд перекладів із слов'янських і західноєвропейських літератур.

Важливим для дослідження видається вибране листування Марка Черемшини із Осипом Маковеєм. В «Автобіографії» письменник зазначає: «На літературному тлі переписувався я з Франком О. Маковеєм, та вся та переписка в часі світової війни пропала» [10, с. 349]. У найповнішому на сьогодні двотомному виданні творів Марка Черемшини надруковано 39 листів до різних адресатів: В. Гнатюка, М. Зерова, М. Рудницького, М. Павлика, з них 7 – до Осипа Маковея.

1896 року Маковей надрукував у «Буковині» оповідання з гуцульського життя Марка Черемшини «Керманич». Наступного року в тій же газеті з'явилися нові твори письменника – оповідання «Нечаяна смерть» і цикл поезій у прозі «Листки». Цикл «Листки» Маковей гостро

критикував, вважаючи, що талановитий автор намагався «підійти під лад» тодішніх модерністів, прагнучи «словом описати такі ніжні речі, як ледові квіти», і впадав «у надмірну, майже нездорову чутливість» [2]. Критик рішуче заявив, що такі твори йому не подобаються, і радив Марку Черемшині будувати твори на реальних подіях, а не на заморожених фіалках та ледових квітах.

За порадою Осипа Маковея, Івана Франка Марко Черемшина почав писати твори з життя і побуту гуцульського селянства, довівши, що тема села не тільки невичерпна щодо сюжетно-тематичних можливостей, а й не обмежує жанрових пошуків, образно-стильових можливостей художнього змалювання. Вся справа полягає в глибині трактування та актуальності теми, висоті й новизні художньої культури її викладу. Марко Черемшина без вагання стає на шлях, вказаний Іваном Франком, Осипом Маковеєм. Згодом (1899 р.) публікує на сторінках «Літературно-наукового вісника» (Франко був одним з редакторів цього журналу) перші «образки з гуцульського життя» «Святий Миколай у гарті», «Хіба даруймо воду».

Критика Маковея, водночас з порадою Франка повернутися до правдивого зображення дійсності, відіграла вирішальну роль у подальшому розвитку Марка Черемшини як письменника, видатного майстра новел з життя гуцульського селянства, який знаходить своє справжнє поклонання та визнання з боку найвимогливіших критиків.

Цікавим був лист, написаний Марком Черемшиною у Відні 5 січня 1897 р. до О.Маковея, у якому окрім прохання надрукувати твори, письменник поділився враженнями від побаченого в рідному селі Кобаки: «Домашня наша мужицька біда та злидні пригнобили мене дуже. Я рад би був чим-небудь допомогти своїм родичам; отже, я працював враз з ними» [3, с. 358]. Відомо, що у листі від 24 червня 1897 р. Марко Черемшина просить редакцію повернути статтю «Гуманно-просвітний світогляд в поезіях Т. Шевченка».

Про те, що не все надіслане на адресу О. Маковея отримувало його схвальну оцінку, свідчать і такі рядки в одному з листів: «Найперше всього складаю Вам сердешню подяку за колишню раду і справжній безсторонній осуд моєї першої з молодечих літ роботи на полі поезії. Я сам на ню багато не числив, бо то були мої перші молодечі почини, що їх стійність після оцінки справдешнього майстра пізнати було для мене із деяких взглядів доконечною річею» [3, с. 356].

Невдалою, як свідчить листування, виявилася спроба надрукувати на сторінках буковинських часописів драму «Несамовіті», котру автор подав на конкурс краевого виділу в Галичині. Про це він напише в листі від 1 квітня 1896 р. до Осипа Маковея: «Думаю відослати на руки «Руської бесіди» [3, с. 357]. Проте із задуму «вирядити» драму «із моєї

скриньки під стріху моїх братів гуцулів» [3, с. 357] нічого не вийшло – вона залишилася ненадрукованою і рукопис не виявлено. Її вперше опублікували 1974 р. за чорновим автографом, де збереглися лише уривки драматичного твору.

Марко Черемшина продовжував листування з О. Маковесем, у результаті якого на сторінках «Літературно-наукового вісника» (редактором у цьому органі з ініціативи І. Франка О. Маковей працював до весни 1899 р.), з'являться твори «Хіба даруймо воду» (1899 р.), «Святий Миколай у гарті» (1899 р.), «Раз мати родила», «Основини», «Злодія зловили» (1900 р.) та інші. Твір «Хіба даруймо воду» письменник просив у О. Маковея надрукувати не в рубриці «Перші спроби», а в основному розділі. Прохання автора було виконане: «Не сердьтєся, прошу, що на Ваші руки посилаю свій рукописний «образок з гуцульського життя», стор. VIII під заголовком «Хіба даруймо воду» з прошенням о поміщення в «Літературно-науковому віснику»... Коли б же хвальна редакція згодилася на поміщення, то я згори застерігаюся, щоб не поміщено його в рубриці «Перші проби» [3, с. 360].

Із листів до Осипа Маковея Марко Черемшина постає скромною, тактовною людиною. Дуже мало говорить про себе. Більше інформації подає про свої твори і про друзів, зокрема В. Стефаніка.

Отже, редакторська, літературно-критична та літературно-дослідницька діяльність Осипа Маковея відіграла значну роль у розвитку загальноукраїнського видавничого та літературного процесу кінця XIX – початку XX ст., зокрема у власному житті й у громадсько-політичній та літературній діяльності письменників-покутян. Листування О. Маковея з письменниками-сучасниками, а особливо його численні публіцистичні літературно-критичні та історико-літературні праці мають багато цінного матеріалу, що допомагає теперішнім дослідникам глибше з'ясувати явища суспільно-політичного, літературного і загально-культурного характеру.

Література:

1. Мединська-Ковальчук М. Спогад про Маковея: [Маковей О. Український письменник-реаліст, активний громадський діяч]. *Українське слово*. 2002. 29 серп. 4 верес. С. 13.

2. Погребенник Ф. Осип Маковей (критико-біографічний нарис). К., 1960. 134 с.

3. Черемшина Марко. Новели. Посвяти Василеві Стефаніку. Ранні твори. Переклади. Літературно-критичні виступи. Спогади. Автобіографія. Листи. К. : Наук. думка, 1987. 448 с.